



Tema: Kommuneplanens samfunnsdel

Planprogram for revidering av
kommuneplanens samfunnsdel ,
vedtatt i formannskapet 18.3.20

Innholdsfortegnelse

Revidering av kommuneplanen	2
Om arbeidet med samfunnsdelen	2
Nasjonale og regionale føringer og forventninger til kommunal planlegging	2
Gjeldende lokale føringer for Gausdal kommune	3
Politiske føringer for arbeidet med samfunnsdelen	3
Hovedgrepene i gjeldende kommuneplan 2014-26	4
Hovedmål	4
Satsingsområder	4
Utviklingstrekk og utfordringer i Gausdalssamfunnet	5
Satsingsområder i gjeldene samfunnsplan som foreslås videreført Feil! Bokmerke er ikke definert.	
Nye hovedmål.....	8
Planprosessen med medvirkning	9
Utredningsbehov	11

Revidering av kommuneplanen

Om arbeidet med samfunnsdelen

Den gjeldende kommuneplanen for Gausdal ble vedtatt i 2014, og inneholder mål og satsingsområder for samfunns- og tjenesteutvikling. Kommunestyret vedtok i desember 2020 ny planstrategi, hvor den sentrale prosessen er arbeidet med revidering av kommuneplanens samfunnsdel. Dette er en lovpålagt plan. Vi planlegger en prosess med vedtak høsten 2020.

Kommuneplanen er det viktigste styringsdokumentet i kommunen. Den legger rammene for planlegging og aktivitet i kommunen. Planen har et 12 års perspektiv, og blir vedtatt i kommunestyret. Plandokumentet har som mål å være mest mulig klarspråklig.

Et av formålene med revideringen er å gjøre kommuneplanen til et enda bedre styringsverktøy for politikere og kommuneorganisasjonen. Arealplanen (lovpålagt) er kartdelen av kommuneplanen. Dette er et juridisk bindende dokument som viser bruk og vern av arealene i kommunen, og den har minimum et 12 års perspektiv.

De prioriterte satsingene i samfunnsdelen blir fulgt opp i det årlige arbeidet med strategiplanen, som i Gausdal er kommuneplanens handlingsdel (lovpålagt etter plan og bygningsloven). Vi kobler den med økonomiplan og årsbudsjett (begge er lovpålagt etter kommuneloven).

Nasjonale og regionale føringer og forventninger til kommunal planlegging

Nasjonale føringer:

For å fremme en bærekraftig utvikling utarbeider regjeringen hvert fjerde år et dokument med nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging.

I gjeldende dokument for perioden 2019-2023, står det:

«Regjeringen legger vekt på at vi står overfor fire store utfordringer:

- Å skape et bærekraftig velferdssamfunn
- Å skape et økologisk bærekraftig samfunn gjennom blant annet en offensiv klimapolitikk og en forsvarlig ressursforvaltning
- Å skape et sosialt bærekraftig samfunn
- Å skape et trygt samfunn for alle

De regionale og lokale myndighetene har sentrale oppgaver med å håndtere disse utfordringene. Det gjelder alle kommuner, uavhengig av størrelse og kompetanse. Planlegging er et av deres viktigste verktøy.»

Planleggingen skal etter føringer fra Stortinget ta utgangspunkt i FNs bærekraftsmål.



Forøvrig er kommunenes oppgaver, roller og ansvar i stor grad regulert av lov og forskrift. Noen sentrale lover for planlegging og samfunnsutvikling er kommuneloven, plan- og bygningsloven og folkehelseloven. I tillegg er det svært mange lover som regulerer tjenestene, som opplæringsloven, barnehageloven, barnevernloven, helse- og omsorgstjenesteloven osv.

Nasjonal jordvernstrategi, vedtatt av Stortinget i 2015.

Regionale føringer:

Til enhver tid gjeldende fylkeskommunale planer.

Gjeldende lokale føringer for Gausdal kommune

Politiske føringer for arbeidet med samfunnsdelen

Arbeidet med kommuneplanen samfunnsdel er den viktigste planprosessen i 2020. Ved å vedta den tidlig i kommunestyreperioden, legges grunnlaget for at de folkevalgte (kommunestyret) kan beslutte og iverksette politikken de har gått til valg på.

Lokale føringer

- Kommuneplanens samfunnsdel for 2014-2026 for Gausdal kommune.
- Strategiplan for 2020-2023. Dette er kommuneplanens handlingsdel, økonomiplan for 2020-2023 og årsbudsjett for 2020. Kommunal planstrategi, som er en oversikt over planbehovet Gausdal kommune har, er en del av strategiplanen.
- Kunnskapsgrunnlag folkehelse
- Kunnskapsgrunnlag for framtidens helse og omsorgstjenester
- Kvalitetsmelding grunnskolen
- Digitaliseringsstrategi
- Kommuneplanens arealdel

- Helhetlig risiko og sårbarhetsanalyse
- Regional landbruksplan for kommunene Gausdal, Lillehammer og Øyer
- Regional næringsplan for kommunene Gausdal, Lillehammer og Øyer
- Hovedplan for vann og avløp er under revisjon, og kommer ut på høring før sommeren. Hovedplanen går frem til 2030.
- Trafikksikkerhetsplan for Gausdal
- Notat om status knyttet til klima- og miljøstatus i Gausdal kommune
- Ny strategi for interkommunalt samarbeid i Lillehammer-regionen

Hovedgrepene i gjeldende kommuneplan 2014-26

«Sammen får vi det til»

Slagordet for Gausdalssamfunnet viser mulighetene for å lykkes, med ønsker og behov på både individ- og samfunnsnivå. Samfunnsmessige utfordringer og ulikheter i levekår medfører behov for nye løsninger som gir nye muligheter. Sammen skal vi gjøre Gausdal til et enda bedre sted å vokse opp, bo og arbeide i. Gausdal kommune skal ta sitt ansvar og legge til rette for at lokalsamfunnet og hver enkelt vil engasjere seg, og bør oppleve at egen innsats og kompetanse har betydning og nyttiggjøres.

Hovedmål

I tråd med slagordet er det overordnede målet for utvikling av Gausdal kommune:

- Vi bygger kunnskap, kompetanse og samarbeid for å møte framtidige utfordringer og realisere mål og ønsker for menneskene og samfunnet.

Satsingsområder

- Barn og unge – oppvekstmiljøet, kunnskap og kompetanse.
- Lokal- og regional utvikling, til beste for Gausdal kommune og Lillehammer-regionen.
- Aktivt folkehelsearbeid.
- Utvikling av Segalstad Bru.

Hovedstrategiene i strategiplan 2020-23

Kommunestyret har, blant annet med utgangspunkt i gjeldende kommuneplan vedtatt hovedstrategier for handlingsplanperioden 2020-2023, jfr. kommunestyrets vedtak i strategiplanen 12.12.2019. Strategiplanen er kommuneplanens handlingsdel 2020-2023. den inneholder kommunal planstrategi, økonomiplan og årsbudsjett 2020.

Hovedstrategier i handlingsplanperioden:

- Effektive tjenester og god kvalitet med lavere økonomisk ramme
 - Digitalisering
 - Interkommunalt samarbeid

- Tidlig innsats, forebygging og helsefremmende arbeid, mestring som førende perspektiv for tjenesteutviklingen
- Bærekraftig samfunnsutvikling
- Organisasjonskultur, ledelse, arbeidsmiljø

Utviklingstrekk og utfordringer i Gausdalssamfunnet

I kommuneplanens samfunnsdel skal kommunestyret ta stilling til hvordan Gausdalssamfunnet skal utvikles videre, med kommunens satsingsområder i valgperioden fram til 2023. Satsingene skal ta hensyn til sosial, miljømessig og økonomisk bærekraft, noe som FNs 17 bærekraftsmål også gir føringer om.

Kunnskapsgrunnlag folkehelse sammen med annen tilgjengelig kunnskap, inklusiv faglige vurderinger fra de kommunale tjenestene gir et samlet bilde av en befolkning i Gausdal med overveiende god helse. Det tegner også et bilde av de viktigste folkehelseutfordringene i Gausdal. Kommunen vil jobbe med disse utfordringene ved å innhente mer informasjon om årsaker, vurdere konsekvenser, for å gjøre best mulig vurderinger om at de strategier og tiltak vi velger, har ønsket effekt.

Det er de universelle befolkningsrettede tiltakene som bidrar til å styrke folkehelsen i Gausdal ytterligere.

I kunnskapsgrunnlag folkehelse er det løftet fram tre hovedutfordringer:

1. Et fortsatt behov for styrking av barn og unges fysiske og psykiske helse; trivsel og mestring, fysisk aktivitet og kosthold.

Gausdal kommune jobber systematisk tverrfaglig med å videreutvikle barnehage- og skolemiljøer som preges av styrkebasert tilnærming for å skape mestring og god helse. Dette er det verdimessige og faglige grunnlaget for visjonen for arbeidet med barn og unge og deres familier i Gausdal kommune: ***glade, trygge, robuste barn, unge og voksne - med tro og håp for framtida. Som er klare for et liv med opp- og nedturer.***

Det er generelt god trivsel blant barn og unge i Gausdal, men det er fortsatt for mange som opplever mobbing, inklusiv digital mobbing. Trakassering og mobbing har negative konsekvenser for barn og unges psykiske helse.

Fysisk aktivitet har avgjørende betydning for normal utvikling hos barn, for at de skal kunne utvikle motorikk, muskelstyrke og kondisjon. Et godt og sunt kosthold sammen med fysisk aktivitet bidrar til flere leveår med god fysisk og psykisk helse, og utjevning av sosial ulikhet. Etablering av gode vaner i tidlig barnealder har stor betydning for helsa i voksen alder. Langvarig satsing gjennom Gausdalsmodellen har bidratt til at de aller fleste barna i Gausdal har utviklet grunnleggende motoriske ferdigheter ved skolestart. Aktivitetsnivået synker derimot fram mot ungdoms- og voksenalder, både i Gausdal og nasjonalt.

Det vil ha stor samfunnsøkonomisk betydning at tjenestene kan vri fokus fra behandling av livsstilsrelaterte lidelser til forebyggende tjenester. Dette krever økt oppmerksomhet i samfunnsplanleggingen. Gode og universelt helsefremmende tiltak, sammen med kunnskapsbasert målrettet tidlig innsats er de mest virksomme måtene å møte disse utfordringene på.

Å styrke barn og unges fysiske og psykiske helse, bidra til at de kommer godt gjennom skolegangen og inn i arbeidsmarkedet, er et av de viktigste områdene Gausdals-samfunnet må jobbe med for å hindre utenforskap, og bidra til *glade, trygge robuste gausdøler -med tro og håp for framtida*.

2. Bærekraft

Bærekraft som grunnlag for planlegging handler om å fremme sosial, miljømessig og økonomisk bærekraft. Det har stor betydning så vel for vår lokale, nasjonale og globale samfunnsutvikling.

Styrking av infrastruktur, fra kollektive transport-tilbud og trygg tilrettelegging for gående og syklende, til god og stabil nettilgang i hele kommunen er vesentlige bidrag til en bærekraftig samfunnsutvikling.

I revideringen av kommuneplanens samfunnsdel blir det viktig å planlegge for klimaendringer. Det ligger også som klare nasjonale føringer gjennom FNs bærekraftsmål. Samfunnsdelen må si noe om klimatilpasninger basert på lokale forhold som kan bidra til en bærekraftig samfunnsutvikling. Disse integreres i de øvrige kommunale planer og virksomheter.

Samfunnsdelen skal inkludere en vurdering av om klimaendringer vil påvirke langsiktige utfordringer, mål og strategier. Kommunen skal også basert på lokale forhold, vurdere hvordan endringer i klima kan påvirke blant annet samfunnsikkerhet, kritisk infrastruktur, naturmiljø, befolkningens helse, samt konsekvenser for berørte næringer (for eksempel endringer i infrastruktur-tjenester, transport og reiseliv, vekstforhold og landbruk for øvrig). For at kommunen skal være forberedt og tilpasset for å begrense negative konsekvenser som følge av klimaendringene trenger kommunen relevant kunnskap, og forvalte, tilgjengeliggjøre og formidle kunnskapen på tvers av sektorer i kommunen og utad.

Kommuneplanens arealdel bør brukes aktivt for å oppnå en samlet arealdisponering som ivaretar hensynet til et klima i endring.

Gausdal er en stor landbrukskommune. FNs bærekraftsmål utfordrer landbruket på gode klimatiltak og klimavennlig matproduksjon. Klimaendringer og nye trender i forbrukerleddet krever at landbruket stadig må omstille seg med bruk av ny teknologi, kunnskap og holdninger. Landbruket er sårbart for skiftninger i klima. Det er derfor viktig å ha en god beredskap både for hvert enkelt landbruksforetak, men også på kommunalt nivå.

3. Befolkningsutvikling

Gausdal har en aldrende befolkning med lav tilflytting og synkende fødselstall.

At vi lever lenger betyr at vi både holder oss friske lenger og at vi lever lenger med kroniske sykdommer, som f.eks. kreft og hjerte-karsykdom.

Statistisk har vi aldri hatt så god helse som nå, men vi har heller aldri brukt så mye ressurser i helsevesenet. Antallet diagnoser og sykehusopphold øker. Samtidig blir vi stadig flinkere til å behandle sykdom, noe som igjen fører til at vi lever lenger med god helse for flere.

En konsekvens er imidlertid at vi også får flere med dårlig helse, og dermed med pleie- og omsorgsbehov. Et viktig bidrag for å møte framtidens pleie og omsorgsutfordringer, er større fleksibilitet i tjenesteutviklingen. Kommunen vil i enda større grad møte ulike omsorgsbehov gjennom hele livsløpet; rus, psykiske lidelser, konsekvenser av fedme, diabetes, inaktivitet, uførhet hos ungdom og unge voksne, følger av kreftsykdom i alle aldre, og ikke minst økende pleie- og omsorgsbehov hos de eldste. Framskrivninger tyder på at antallet personer med demenssykdom vil fordobles frem mot 2040.

Det må jobbes aktivt og kunnskapsbasert for å opprettholde et stabilt innbyggertall med en balansert alderssammensetning i Gausdal. Mange unge kvinner flytter ut for å ta høyere utdanning, og få av dem flytter i dag tilbake til Gausdal. Fødselstallene er lave, og bratt nedadgående. Dette er også en nasjonal utvikling. Gausdal har lav innvandring, og også lav innenlands innflytting til kommunen.

Gausdal kjennetegnes ved at kommunen de senere årene er blitt en bedre integrert del av det felles bo- og arbeidsmarkedet som utgjøres av kommunene i Lillehammer-regionen. Selv om et godt tilbud av arbeidsplasser i regionen primært er et gode og dermed kan kompensere for ulemper med pendling ut av kommunen, vil det være viktig å legge til rette for at innbyggerne som ønsker det, kan finne relevant arbeid innen rimelig avstand fra der de bor.

Det fordrer et systematisk og langsiktig arbeid for å tilrettelegge for en bærekraftig og framtidsrettet næringsutvikling som gir tilgang på lokale arbeidsplasser for de som ønsker å etablere seg i Gausdal, og for eksisterende næringsliv som ønsker å ekspandere.

Gausdal er en viktig fritidsboligkommune, og det er nå flere fritidsboliger enn eneboliger i kommunen. I den videre utviklingen av Gausdal kommune spiller også deltidsinnbyggerne en viktig rolle.

KS utarbeidet våren 2018 denne oversikten over trender og utviklingstrekk i kommunesektoren. De oppsummeres slik:

- Flere eldre – og flere som flytter
- Trangere økonomisk handlingsrom må håndteres
- Lokaldemokratiet under press
- Arbeidsliv i kontinuerlig omstilling – arbeidskraft og kompetanse
- Klima sterkere på dagsorden
- Digitalisering i høyt tempo

- Bevegelser i kommune – og fylkeskommunekartet
- Utenforskap, større mangfold og økende ulikheter

Utfordringsbildet fra KS, strategiplanen for Gausdal kommune, kunnskapsgrunnlag folkehelse og andre kunnskapsgrunnlag, planer og utredninger i Gausdal kommune viser at det er behov for å ha et langsiktig, helhetlig og strategisk blikk.

Strategier som foreslås videreført i ny kommuneplan

Forebygging, helsefremmende arbeid, tidlig innsats, mestring.

I tråd med det utfordringsbildet som beskrives, er det viktig å videreføre helsefremmende og forebyggende satsinger.

De senere årene har Gausdal kommune i større grad enn før vridd ressursinnsats og fokus fra reparasjon til forebyggende og helsefremmende arbeid. Det må fortsatt arbeides målrettet med dette. På kort sikt er det ressurskrevende, men dette er gode og viktige investeringer som bidrar til å styrke gausdølenes helse og livskvalitet.

Utfordringsbildet viser at det fortsatt er viktig å følge hovedgrepene i gjeldende kommuneplanens samfunnsdel; forebygging, helsefremmende arbeid, tidlig innsats, mestring, bærekraft og beredskap.

For å ha tilstrekkelige og riktige ressurser i møte med framtidens utfordringer, må Gausdal kommune som organisasjon jobbe på nye måter. Innovasjon og nyskaping vil kreve strukturendringer, ved blant annet å utvikle og ta i bruk nye arbeidsmåter og ny teknologi. Det er viktig å ta ut gevinstene, både i form av innsparing og/eller nye oppgaver/ansvar innenfor samme økonomiske ramme. Det blir viktig når kommunene får oppgaver og reformer som ikke er fullfinansiert fra staten.

Nye hovedmål

➤ **Bærekraft**

Det handler både om økonomisk bærekraft og en bærekraftig samfunnsutvikling, herunder tjenesteutvikling, næringsutvikling, jordvern, tettstedsutvikling og bomiljø. Klimagassutslippene må reduseres kraftig. Alle kommuner må bidra for at Norge skal lykkes.

For å beholde et sosialt bærekraftig lokalsamfunn, må det legges til rette for bred medvirkning og deltagelse. Innbyggernes engasjement er en forutsetning for et levende lokaldemokrati. Samarbeid mellom offentlige virksomheter, innbyggere, lag, foreninger, næringsliv og forskningsmiljøer er nødvendig for å lykkes. Det innebærer samarbeid og samskaping for å avdekke behov og løse oppgaver.

FN-konvensjonens rettigheter for mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD) er en del av bærekraftsmålene, og skal sikre lik tilgang til menneskerettighetene for personer med

funksjonsnedsettelse, slik at de kan delta i samfunnet. Universelle tilnærminger og løsninger er viktige prinsipper i all kommunal planlegging, og i utforming av tjenester og omgivelser.

Frivilligheten står sterkt i Gausdal. Å yte eller motta frivillig innsats bidrar til god livskvalitet for den enkelte og styrker et bærekraftig lokalsamfunn. Aktiviteter og fellesskap som skapes av frivilligheten bidrar til inkludering, tillit mellom folk og gode nærmiljøer.

I tillegg må konsekvenser av vedtaket om å bestå som egen kommune vurderes. Det er sårbart å stå alene med økonomiske utfordringer, flere oppgaver og større ansvar. Samtidig er Gausdal kommunes strategi om interkommunalt samarbeid tidkrevende, og spørsmålet er om vi oppnår nok sett opp mot ressursinnsatsen. Utfordringer knyttet til sårbarhet og ressursbruk må konkretiseres, og alternative løsninger knyttet til videreutvikling av regionale og interkommunale samarbeid må drøftes.

Planprosessen med medvirkning

Kommunestyret vedtok i desember 2019 ny planstrategi, hvor den sentrale prosessen er arbeidet med revidering av kommuneplanens samfunnsdel.

Den sentrale aktøren i planprosessen er kommunestyret, som tidlig i kommunestyreperioden gir de politiske føringene i samfunnsdelen. Kommunestyret legger til rette for en politisk diskusjon knyttet til innsatsområdene i gjeldende plan, evt med endringer, og nye innsatsområder i revidert plan.

For at samfunnsdelen skal være et reelt styringsverktøy, inneholder den tverrsektorielle innsatsområder med tydelige prioriteringer til bruk i organisasjonens prioriteringer og virksomhetsstyring.

Kommunestyret har det politiske eierskapet til kommuneplanprosessen. Formannskapet er kommuneplanutvalg (ihht kommunens delegeringsreglement) med ansvar for koordinering og overordnet planlegging av kommuneplanarbeid som ikke er tillagt planutvalget eller kommunestyret selv.

Det er derfor naturlig at kommunestyret også avgjør hvilke møteplasser som skal benyttes i medvirkningen, og at enten formannskapet eller kommunestyret inviterer til nedvirkningsprosesser, med dialog med innbyggere, lag, organisasjoner, råd og andre relevante aktører.

Det vil blant annet bli en samling i april 2020, der kommunestyret inviterer til innbyggerdialog og der det vil bli anledning til å komme med innspill til konkrete problemstillinger.

Utvalgte møter i kommunestyret vil bli brukt til politiske drøftinger og politikktutvikling.

I tillegg benyttes etablerte møteplasser i prosessen, herunder:

- Formannskapet, tjenesteutvalget og planutvalget

- Ungdomsråd
- Råd for eldre og personer med funksjonsnedsettelse
- Idrettsråd

Revisjonen av kommuneplanen er også et tverrfaglig arbeid som krever faglige innspill fra hele organisasjonen. Kommunedirektørens ledermøter, planforum og den tverrfaglige folkehelsegruppa er noen av de etablerte møtearenaer som benyttes til det.

Det er etablert en overordnet administrativ gruppe som har ansvar for helhet, struktur og prosess.

Når det foreligger et konkret forslag til revidert kommuneplan, vil den sendes på høring og legges ut til offentlig ettersyn i 6 uker. I denne forbindelse vil alle som ønsker å gi innspill ha anledning til det.

Framdriftsplan for planprosessen:

2020	jan	febr	mars	april	mai	Juni	juli	aug	Sept
Høringsutkastet til oppstartsmelding (planprogram) i kommunestyret	23.01.								
Oppstartsmeldingen (planprogrammet) legges ut til offentlig høring i 6 uker		Fra 24.01.	Til 06.03.						
Kommunestyret vedtar oppstartsmeldingen (planprogrammet)			26.03.						
Medvirkningsprosesser									
Kommunestyret behandler forslag til kommuneplan, etter innstilling fra formannskapet						18.06.			
Kommuneplanen sendes på høring						Fra 22.06.	Til 01.09.		
Formannskapets innstilling									16.09.
Kommunestyret vedtar kommuneplanen									24.09.

Utredningsbehov

Oppfølging og konkretisering av FNs bærekraftsmål, jfr. nasjonale føringer til kommunal planlegging (se side 2). FNs bærekraftsmål kan bygge opp under samfunnsdelen som politisk styringsverktøy, og ta utgangspunkt i viktige lokale utfordringer og muligheter.

Viktige punkter her vil være demografisk utvikling, næringsutvikling, tettstedsutvikling, samhandling med sivilsamfunnet og endringer i økonomiske rammebetingelser.

Klima og klimatilpasninger, med vekt på kommunens oppgaver og ansvar.

I arbeidet med samfunnsdelen, vurderes hvordan klimaendringer vil påvirke mål, strategier og utfordringer. Basert på lokale forhold, vurderer kommunen hvordan endringer i klima kan påvirke blant annet samfunnssikkerhet, kritisk infrastruktur, energibruk, naturmiljø, befolkningens helse, samt konsekvenser for berørte næringer.
